

רש"ר הירש שמות פרק לה פסוק א'

(א - ב) לאחר שהורדו מחדש לוחות - העדות, שוב נצטו על הקמת משכן - העדות, שהרי הלוחות הם הערבות ל"nocachotnu" המיוחדת של ה' בקרב העם. המאורעות הקשים שהעם התנסה בהם, כמסופר בפרק האחרונים, העמידו בסימן - שאלת את כל הגש망תו של ציווי זה. אולם המאורעות האלה היו בעלי חשיבות מופלאת לגבי הציווי הזה עצמו, לגבי המשכן ותכליתו. עתה צריך היה להקים את המשכן על יסוד חדש של נסיוון. העם והכהנים למדו להכיר את עצם בכל רפיון חוסר שלמותם. הם למדו להכיר, כי זוקקים הם להשתלמאות מתמדת, להתעלות ולכפרה. כן למדו לדעת, כי הבורא הוא בעל הדין החמור, וגם בעל הרחמים הגדולים. הם טעמו את טעםם של כל דירוגי היחסים בינינו לבין ה', מן שפל המדרגה של אדם נבזה ונמאס בעיני ה' - ועד לרום מעלה האור של חסד התשובה. המשכן, שנצטו להקים, נועד להיות המקום, ממנו יהל אור חזון - יעוזם לנצח, למען הפרט ולמען הכלל; המקום, בו ימצאו תמיד ובכל מדרגה של תעיה ורפיוון - את הכוח לשוב ולעלות אל - על, את חזק - הרצון להתמיד ולעמדו ברום מעלה יעוזם, ואת עזרת ה' וברכתו למימוש כוונתם הרציה. כך נעשו המאורעות, שהכתב רשם לדורי דורות בין הדברו לביןו על בניית המקדש הראשון ובין ביצועו - לעדות, כי חסדי ה', המצוים בכל דרגות החטא והתשובה של אדם, הם עובדה היסטורית מהימנה.

כל תפקיד המשכן, (וכן בית הכנסת ובית מדרש שלנו), להראות לנו שיש מקום לנו לעלות ולהזור אל ה', ויש מקום לנו להתחזק ולהשאר בני תורה ועובדיה ה'.

אולם את עיקר חשיבותם של המאורעות, שקדמו לבניין המקדש הראשון, ניטיב להבין אם נזכר, כי ברגע זהה כבר נעשה הפשע הלאומי הגדול ביותר, וכבר הושג החסד הנעלם ביותר מאי ה' - ללא מקדש וללא קרבנות. אם יש עוד צורך להוכיח את דבר האמת, שלא המקדש והקרבנות שלעצמם יביאו את ברכת החסד מאי ה', והם אינם אלא מורי - דרך להשגת חסדי ה' ולא יותר, הרי באים המאורעות האלה, שקדמו לבניין המקדש הראשון ונשתלבו ונתרקמו בו, ומעידים על אמת זו כמאה עדדים:

זה שה' אמר סלחתי כדבריך בלי משכנך, מראה שאף שתכלית המשכן להביא התקרבות לה', אפשר להציג התקרבות זו גם ללא המשכן. כל אדם יכול להיות לויחס עם ה', יוכל לעשות תשובה בלי להביא קרבן, בלי עבודה במשכן, רק על ידי שינוי את מעשיו ויכיר את ה' ה' לאחר שיחטא".

כאן, לעומת זאת, בהקדמה למצות השבת, מופנה המבט אל ריבוי כל הדברים והמעשים הנובעים מצורכי הבניין. נקרים אנחנו לשוטט נגד עינינו את הדברים אחד אל אחד - "אללה הדברים" - ואת המעשים הדורשים לעשייתו של כל אחד ואחד מהם - "לעשות אתם"; ומכאן ממשיק הכתוב ואומר: ששת ימים תעשה מלאכה וגוי, ככלומר, כל מעשה מן המעשים האלה יעשה רק בששה ימות השבע, אך לא בשבת. והוא אומר, שככל אחד מן המעשים הדורשים להקמת בניית המשכן - מלאכה היא, שעשייתה בשבת יש בה משום חילול שבת. וכך דורות גם ההלכה את הכתוב שלנו: "לפי שנאמר ויקהיל משה וגוי אלה הדברים וגוי ששת ימים תעשה מלאכה, דברים - הדברים, אלה

הדברים - אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני" (שבת ע ע"א, צז ע"ב). כך דורשת ההלכה מלאכת המשכן את ל"ט המלאכות הייצרניות, שעשיתן אסורה בשבת מטעם איסור "מלאכה".

בנית המשכן היא האתגר הגדול ביותר לבושר עשייתו של האדם בתחום תבונת הכהנים, ואם לא מבחינת האמנות, הרי בוודאי מבחן החזוון וה��ילת הגלומה במשכן: "וועשו לי מקדש ושכنتי בתוכם" (לעיל כה, ח). שלטונו של האדם על העולם הגשמי, הבא לידי ביטוי בהפקתם, בייצורם ובשימוש הייצרני של החומריים, מגיע במקדש אל יעדו הנעלה ביותר. **האדם משעבד לעצמו את העולם כדי לשעבד את עצמו ואת עולמו לבורא - עולם, וכך להפוך את עולמו למקום שבתת של מלכות שמים, למקדש שבו ישכון כבוד ה' עלי אדמות.** בנית המקדש הריהי קידוש פועלו של האדם, והכתוב מצין אותה כאיחוז כל המלאכות הייצרניות השונות של האדם, והן מהוות - על ידי השביתה מלאכה - את סעיפי המסתכת של קבלת עול שמים שעליה אנו מצוים בשבת. כל עשייה יצרנית, שמלאכת המשכן נזקקה לה, הופכת בכך ל"אב - מלאכה", סוג של עבודה יצרנית המקיים הרבה "תולדות", היינו נת - מלאכות הכלולות במושג.

גדת המלאכה האסורה בשבת רמזה בכתב: כל - העשה בו מלאכה יומת, שקדמו לו המלים: "הדברים אשר - צוה ה'" ו"לעשות אתם" - הוווא אומר, הדברים - והפעולות הנעשות בכוונה תחילתה כדי לייצר אותם. וכך באה בחשבון "מלאכת שבת" תמיד התוצרת, הפעולה המייצרת, ולא רק הכוונה סתם, אלא הפעולה המכונת אל תכלית הפקת התוצר. מושג המלאכה חל רק על פעולה יוצרת ולא על פעולה הרסנית ("מקלקלין פטורין"), ורק אם הפעולה נעשית בכוונה תחילתה (וaina "דבר שאין מתכוון"), ולא עוד אלא שהפעולה מכונת בו בזמן אל התוצר שפעולה זו אופיינית לו (ולכן אינה "מלאכה שאינה צריכה לגופה") - רק פעולה כזו היא שמה מושום חילול שבת במלוא מובנו, שעליו אומר הכתוב: "כל - העשה בו מלאכה יומת". מלאכת המשכן היא היסוד לכל ההלכות האלה (עי' *תוספות שבת צד ע"א ד"ה ר' שמעון פוטר, וראה פי' לעיל ב, ז*).

ל"ט אבות המלאכות, הנלמדות ממלאכת המשכן, הן לפי שבת עג ע"א: הזרע, החורש, הקוצר,

....

אם נתבונן בסוגי המלאכות האלה, הרי מתרבר שכולן פעולות יצרניות, כלומר פעולות המביאות שינוי ממשי בדבר מסוים. ביצירה מכונת של שינוי זה מוגלה שלטון האדם על כל דבר גשמי, וההימנעות מייצירה זו ביום השבת עשויה, אפוא, לגלות את ההשתעבדות תחת עול הבורא והרבינו האחד והיחיד, שהאדם השורר בעולמו אינו אלא וואסאל שלו הcpfן לו והעובד אותו. אפילו לקט פירות הארץ וצד חיות בר, אם כי אינם מבאים שינוי בפרי ובחייב עצם, הרי תוכאתם היא המעבר ממצב טבעי וחופשי אל תחום שלטונו וחזקתו של האדם, ודבר זה הוא עיקר מהותו ומשמעותו של מושג המלאכה, כפי שהסבירנו.

רק האחרון מבין ל"ט מלאכות, ההוצאה מרשות לרשות, מרשות היחיד לרשות הרבים ולהיפך, וכן המעביר ד' אמות ברשות הרבים, "מלאכה גרועה" היא וקשה לכלה אותה במושג המלאכות הייצרניות. מלאכה זו לא הייתה נלמדת ממלאכת המשכן, אלמלה נדרשה בדרכה מיוחדת. אף - על פי - כן, דזוקא מלאכה זו, שהיא "גרועה" כל - כך בחיצוניותה המשמשת, רבה חשיבותה עד כדי כך, שירמי יהו הנביא, כאשר נצווה בימי אחוריות המדינה היהודית לבשר על דבר ישועתה, אף פריחתה ושבוגה, בזכות שמיירת השבת, - תבב, בלבד השמירה הכללית של מצוות השבת, לשמרם במיעוד על איסור ההוצאה. "כה - אמר ה' אליו", נאמר שם ז, יט ואילך, "הלך ועמדת בשער בני - העם... ואמרת אליהם: שמעו דבר - ה' מלכי יהודה וכל - יהודה וכל ישבי ירושלים הבאים בשערם האלה. כה אמר ה': השמרו בנפשותיכם ואל - תשאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים.

ולא - תוציאו משא מbatisים ביום השבת וכל - מלאכה לא תעשו וקדשתם את - יום השבת כאשר צויתי את - אבותיכם. ולא שמעו ולא הטו את - אזנים ויקשו את - ערפם לבلتיהם שמע ולבلتיהם קחת מוסר. והיה אם - שמע תשמעון אליו נאם - ה' לבلتיהם הביא משא בשעריו העיר הזאת ביום השבת ולקדש את - יום השבת לבلتיהם עשות - בו כל - מלאכה, ובאו בשעריו העיר הזאת מלכים ושרים ישבים על - כסא דוד רכבים ברכב ובסוסים המה ושריהם איש יהודה וישבי ירושלים ומארץ בנימין ומן - השפלת ומן - ההר ומן - הנגב מבאים עליה זבח ומנהלה ולבונה ומבאי תודה בית ה'. ואם - לא תשמעו אליו לkadש את - יום השבת ולבلتיהם שאת משא ובאו בשעריו ירושלים ביום השבת, והצתי אש בשעריה ואכלת ארמנות ירושלים ולא תכבנה".

העתקנו כאן את כל דברי הנביא כדי להמחיש את המשקל הגדול שהנביא משווה לאיסור ההוצאה בשבת, ובמיוחד כדי שניוכח שאיסור - הוצאה נראה כאן לא חלק בלתי - נפרד מאיסור - מלאכה, כי אם כמושג העומד בצדו של איסור - מלאכה הכלל. שמירת השבת מקיפה לדברי הנביא איסור - הוצאה ואיסור - מלאכה: "ולא - תוציאו משא מbatisים... וכל - מלאכה לא תעשו" (פסוק כב). אם נבקש את המושג הכלל את כל שאר המלאכות, הרי מולן מציאות את מעמד השליט של האדם כלפי הדברים שבעולם הגשמי. ואילו עניין הוצאה הוא אך ורק בתחום החברתי. דומה שאין לתאר את מלאה חיי המדינה תאור שלם יותר מאשר זה: חס החיד אל כלל החברה, חס כלל החברה אל היחיד, ככלומר תרומת היחיד לטובת הכלל ותרומת הכלל לטובת היחיד, ולבסוף קידום ענייני החברה בתחום החברה. הרי אלה יחסים הבאים לידי ביטוי קולע בהוצאה ובಹנסת מרשות הרבים לרשות היחיד ומרשות היחיד לרשות הרבים, ובהערכה ד' אמות ברשות הרבים. לפיכך, אם איסור שאר מלאכות משעביד את האדם לה' במעטדו בעולם הגשמי, הרי נראה שאיסור - הוצאה מבטאת את שיעבודו של האדם לה' במעטדו בעולם החברתי. הראשון הוא ההשתעבדות לה' בטבע, והשני הוא ההשתעבדות בהיסטוריה; הראשון מעמיד תחת ריבונות הבורא את פועל האדם בטבע, והשני - את פועל האדם במדינה. כשם שرك הטבע והמדינה ביחס מהווים את המושג "עולם", כך מצרך המושג של ריבונות ה' בעולם את השגחתו ופקודתו בטבע ובהיסטוריה. **מלכות ה' עלי אדמות, שלל האדם לקיימה על ידי שמירת השבת, שלמה וממשית רק אם ישתעבד לרצון ה' בחיו הטבעיים והמדינהיים כאחד.**

ועתה אפשר לראות גם את שתי העבודות, שהتورה מזכירה אותן כתעמים של מצוות השבת - בראית שמים וארץ ויציאת מצרים - כעבודות המשלימות זו את זו במשמעותם העיקרית. בראית העולם היא העובדה המUIDה על ריבונות הבורא בטבע, ודבר זה בא לידי ביטוי בכל שאר המלאכות. יציאת מצרים היא העובדה המUIDה על ריבונות הבורא בחיי המדינה, ודבר זה בא לידי ביטוי באיסור - הוצאה. איסור - הוצאה מעמיד, אפוא, את המדינה היהודית, את מעשי היחיד בישראל לטובת הכלל, את מעשי הכלל לטובת היחיד, וכן את מעשי המושלים בתחום המדינה - תחת ריבונות הבורא התובע ציוות. מכאן אנו מבינים, מדוע דברי הנביא שהבאו למעלה מתנים את קיום המדינה בראש ובראשונה לשמורה השבת על - ידי איסור - הוצאה, וubahrim את חורבן המדינה בגל חילול השבת על - ידי הוצאה. איסור - הוצאה מטבע את חותם ה' על כל חי המדינה, והוצאה ביום השבת קורעת "פרוטומה של מלך" מעל פני המדינה ומעל פני חי החברה במדינה.

כל המלאכות מביעות שכנוו האדם לה' בתחום הגשמיות. הוצאה מבטאת את השכנוו לה' בתחום המדינה, ועולם החברתי. אין דבר כזה עניין חברתי מחוץ לתורה. גם זה צרכי ננהל על פי דרך התורה.